

Гъатхэпэм и 28-р Балъкъэр лъэлкъым и къэш!эрэш!эжыныгъэм и махцэш

ФИФІ ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ 1ЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКУ

**КъБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ
ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ
ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА
И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР**

№33 (24.315) ● 2022 гъэм гъатхэлм (мартын) и 26, щэбэт ● Тхээмажуэм щэ кыыдок! ● И уасэр зы түмэнц!

Ильэс 25-м Ѣыгыуауз (1995 гъэ лъандэрэ) гъатхэпэм и 28-р ди республикэм Ѣыдогъэлъап!э Балъкъэр лъэпкъым и къэш!эрэ- Ѣыжыныгъэм и махуу. А лъэпкъым ехъэл!ауз захуагъэр тепщэ Ѣыхъужа махуашхуэр гъэувы- ным лъажбъэ хуэхъуащ 1957 гъэм СССР-м и Совет Нэхъышхъэм и Президиумым къыдигъэк!ауз Ѣыта Унафэр. Абы ипкъ итк!э къащащ «Къэбэрдей АССР-р Къэбэрдей-Балъкъэр АССР-у зэ- хъуэк!ынам и йүэхук!э» респуб- лике хабзэр. Апхуэдэу илъэс 65-рэ ипек!э зэф!агъэувэжауз Ѣытащ балъкъэр лъэпкъым и къэралы- гъуэр.

Тхыдэм и напэкүүэц! хэм хыбо-
ль эгэтуэж мы маҳуэхэм балькъэр-
хэм ядэт! эт гуф! эгэтуэм илэ ита
!үэхугъуз хъэлъэр. Хэку зауэш-
хуэр иджыри ек!үэк!ыу, 1944 гъэм
и гъатхэпэм и 8-м, балькъэрхэр я
щынальэм залымыгъэктээра-
шауз щытащ. Ахэр Азие Курьт-
мэрэ Къэзахъстаныимрэ я щыны-
120-м хагуэшат. Абыи къышмы-
нэу, къэрал унафэ хэхак! я къэ-
ралыгъуз щымы!эжу къальы-
тат. Зэман дэк!ри, захуагъэр зэ-
ф!эувэжаш.

Щэнхабзэм и щIэинхэмкIэ къулейш ди щIыпIэр

Литературэмрэ гъуазджэмрэ щызыыІерагъэхъа
ехъулІэнгъэхэм папщіе къэрал саугъэтхэр ягъэув
КъБР-м и Іаташхъам и жэрлэмкіе

Күэкүэз Казбек иригээкүэзлаш КъБР-м и Іеташхъэм дэх щыгээдээ. Шэнхабзэмрэ гъуазджэмкээ советым хэтхэм я япэ зэйущлэр. Рес- публикэ Унафэштыйн и жэрдэмкээ Советыр 2021 гъэм и щэкүэгъуэм къызэррагъэпэщаа щыташ. Абы хагъэхьаш артистхэр, театрим и лэжьакуэхэр, щынныгъэлхэр, архитекторхэр, сурэтышхэр, компо- зиторхэр, творческэ гупхэм я унафэшхэр, Іещагъэм и ветеранхэр, щыалгэгъуалэр - посори зэхэту цыиху 32-рэ. Советым и тхъэмадэу хахар Күэкүэз Казбекц.

ЩЭНХАБЗЭМРЭ гүазджэмкээ советым и япэ зэүүшцээ хэташ КъБР-м и Правительствэм и Унафээцли **Мусуков Алий**, абы и къуэдзээ **Хъубий Марат**, щэнхабзэмкээ министр **Къумахуз Мухъедин**, щэнхабзэм. Гүазджэм и дэжьяа гүэхэр.

Кызыззэхусаҳем філэхъус пасъләкіә защыхуигъазэм **Күэзкүэз** **Казбек** маҳушшузмікі ехъуехъаша іәштігъэм пәртихәм: «Сыхейт Къәбер-дей-Балькъерым и щэнхабзэ Іенатіәм пәрты дәтхәнә зымы сехъуехъуну, ди къэралыр гугъуехъ щыжэт лъэхъэнәм цыыххәм гупсэхуғъуәкіә фазрыхуәупсәм щъякіә фыышті фхуесшыны. Мы маҳуәхәм дә ди нэгу щіәкіаш псәкупсә къулеигъәхәр, щэнхабзә-тхыдэ лъапіенгъәхәр, лъәпкъ хуғуызфығъуәхәр хъумәным, цыыххәм я зэкъуэтныңгъэр къызәзгъәпәшыным ехъәллауә щэнхабзәм иғъеззашті мыхъянәр зыхуэдизир. УФ-м и Президент Путин Владимир къэралым и шынагыуэн шагъәр хъумәным ехъәллауә иштә унафәр республикәм исхәм зәрида-тыйгыр къыпеккүаша фи іәштігъэм пәртихәм щэнхабзәмр гъесны-гъәмре хуашті хәлъяэнүгъәм».

- Къэбэрд-Балъкъэрым щэнхабзэ къулей илэш, ар гъэ къэс нэхь-
бенж хъуэрээ зэррикүэр зи фыыщэр щэнхабзэм и лэжъакүэхэрэц.
Лъэпкъэхэм я хабзэ нэхь дахэ дыдэхэмрэ ехуултэныгъэхэмрэ къызыцши-
къуякүэрэ щэнхабзэ ӏэнатлэм лэжыыгъэшхүэ Ѣоклыэк!, ллакъуэхэмрэ
ЩИэблэмрэ зэпишти. А ӏэнатлэм къэрал дээлэлтийнгъэ етыныр поли-
тикам шыялпе къалэнхэм яшынш. - жилац Күакүум.

Министр Күммахуз Мухъедин зээлүүцээ хэхэр щигэгээрээ заацш ёнхэн хабзэм и зуужынныгээм и унэтыныгээ нэхьзыщхээрээ дялгээд къал пэццыль къалэнхэмрэ. Абы зэрыжиламкээ, «Шэнхабзэ» йүхум трагъээ къуадэ бюджет зэхэлльыр гээ къэс нэхьзыбэ мэхъу. 2019 гъэм ар сом мелард 1,4-рэх хууэ щитамэ, 2020 гъэм - сом мелард 1,6-рэ, 2021 гъэм - сом мелард 1,8-рэ, мы гъэм сом меларди 2,3-м нагъэблэгъаш.

(Клэувхыр 3-нэ нап.).

Балъкъэр лъэпкъым и къэшIэрэшIэжыныгъэм и махуэм и щIыхъкIэ КъБР-м и Iэмташхъэм и хъцэхъц

Къэбэрдей-Балькъэрым и цыыххэу пщэзыхэсштхэ!
Гъатхэпэм и 28-м балькъэр лъэпкъым, Къэбэрдей-Балькъэрым хэту, къэралтыгъэ зэригъуэтыхжир ильтэс 65-рэ ирокку. А луэхур тхыдэм и пэжымрэ захуагъэмрэ я дамыгъэ хуяуэ - Балькъэр лъэпкъым и къэцщэрэштэжннгъэм и махчай - дэгъэлдэрэ.

Лъэбакъуэшхэ щичащ. Дэ гукли псэкли дыщгүфык а ехъулэнэгъээм. Нобэ балькъэр лъэпкъым къэклуэнум флыкэ хуэхуапсэу хэлтхъэнэгъэшхэу хуещи Къэбэрдей-Балькъэрым, Урысейм я зыужыныгъэм.

Си флэш мэхъу, дызгэгүсэу, къуэш хуэдэу дызгэгүстүү, шытмо, сыйт хуодо, бүгэвхүчри

щіжныңыгъэм и махузу - дөгъэлъапе.

Балькъэр лъепкъыр, и адэжь щыналъэм къигъэзэха нәужү, республикэм ис псори я дэлэпкъуэгъуу, палъэ кэцчым хэкужы гъащэм хэсүхъыжащ. Блэкла илъесипц бжыгъэхэм лъепкъым и псэукъэм, щэнхан

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и къэрал дамыгъэхэр тыным и йүэхук!э Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Йаташхъам и Указ

Щэнхабзэмрэ гъуазджэмрэ хэлъхээ ныгъэшхүэ зэрыхуацлагам икін ильэс күэд льандэрэ хъэлэлү зэрылажьэм папцэ цэл льаплэхэр яфлэшын

**Битоку Беслъэн Владимир и къуэм
пъэпкъ къафэмкэ шкодым и хореограф**

Моттаев Тимур Сахыид и къуэм - «Темыр»
къан Б. Хъ. и цлэр зезыхъэ Къэбэрдей-Балъ-
къэр къэрал филармоние» щэнхабзэмкىз
къэрал къэзонэ йүэхүщаплэм и симфониес-
оркестрим и артистым.

Тэмээз Лиуан Бер и къуэм - «Щоджэн цыкly Алий и ціэр зезыхъэ Къэбэрдей къэрал драмэ театр» щэнхабзэмкіэ къэрал кіэзонэ йуэхущлаптэм и артистым,

льэбакъуэшхү щичаш. Дэ гукли псэкли ды-
шгүүгүүк а ехүулгэнэгъэхэм. Нобэ баль-
кэр лъэпкыым къэкүэнум фыкэ хуэ-
хъялсэү хэльжээнэгъэшхү хуещ! Къэбэр-
дэй-Балькъэрым, Урысейм я зыужкыны-
гъэм.

Си фіең мәхъу, дызәгүсәү, күеш хуәдәү дызакуэтү щытмә, сый хуәдә гугъуехъри къызэртыхузэнкынур, ди республикемү хәкүми яғ! зыхэлт къалэн псори зэртыхуз-
енкынур.

ГЭЭЗЭШІЭНУР.
Республикэм ис псоми мы махүэ дахэмкээ сохьуяхь, узыншагъэ быдэ, фыгъуэ, зэ-

Іузэпэшыныгъэ яіэну си гуапэш.

www.english-test.net - English tests for non-native speakers

**Кыргыз Республикасынын
Президентин Указы**

«Кыргыз Республикасынын
Президентин Указы»

Тесле Александр Георгий и кыуем -
«Прохладнэ къалэ округым и сабий худо-
жественнэ школ» щэндегъэ гүэдзэн егъэ-
ттүүтынымкээ муниципальнэ йүэхүщаптэм

Щъэгъум Борис Мухъэжид и къуэм - «Шэнхабзэ-зыгъэпсэхүп!э центр» муниципальнэ къэзонэ йуехүщаплэм Бахъсэн муниципальнэ районым хыхъэ Бахъсэнэнкэ къуажэм щилэ къудамэм и художественнэ

**Къаулж щиле Кудамом и художествено
унафэшым.**

**Къэбэрдей-Балъкъэр Республикаэм
и Істащхээ** КІУЭКІУЭ Казбек
Налшык къалэ
2022 гъэм гъатхэлпэм и 22-м
№029-УГ

Балъкъэр лъэпкъым и къэшІэрэшІэжыныгъэм и маҳуз

Фыр зэи күэдүнукъым

Зыштыц лъэпкыыр щалъхуа щыпіэм ирахуауз щыщыта ильэсчэр щіэх-щіэхыурэ игу къигъэкыыжырт икіи и нэпсхэр къыфлекүеу иринэшхъейрт балькъэры-бзэкі «Заман» республикэ газетым и корреспонденту лэжья, КъБР-м щэнхабзэмкэ щыых зиіэ и лэжьакыуэу, тхакыуэу икіи усакыуэ ціэрыуэу щыта Кучинаев Ануар. Апхуэдабзэу, ауз гуфіэ нэпсхэр и напэм къыфлекжыхыу, а нэхъожылы-фыр тепсэлъыхыыжырт 1957 гъэм и гъатхэл мазэм и кіэухыу балькъэрхэм гуп-сэхугъуэ къезытыжам. Мисабы и гукъэкыыжхэм щыщхэр.

«ЗИ ЦЫХУХЭМ я процент 15-р фронтым үутрэ бийм төгүүэнүүд къэмьлэндэжэй нэгцээт балъкъэр лъэпкъым апхуэдэ лей къэлтызепхъяныр захуагъэтэкъым. Дэ абы щыгыуэ, даа, дыщыгъуазэтэкъым Сталинырэ Бериерэ ди щынайль дахам, щыиэпс къулейкээ цэрыуэум гугъэ гъэтэлъяахэр зэрхуяаэм: абыхэм я мурадаш балъкъэрхэр, къэрэшнейхэр, шэшэнхэр, нэгъуэццэхэри ирахуу а щынайхэр Куржым иратыну, - жилэрт Ануар. - Нобэ хуэдэу си нэгум щэтийн а пшэдджыжынхэр. Гъатхэпэм и 8-м сыхьети 4-хэм деж Июэлльяаушхуэм дыкъызэццэхгээшүүшаэ щытащ унагыуэм щэссыр. Сэ абы щыгыуэ илтээс 14 срикъуатэкъым. Дэ нэхъэрэ нэхъ бий къэралым игъаццээм имыа хуэдэ, НКВД-м и офицеррэ сэлэту мин 20-м щигъум къаувыхыат дыщыгсээж жилэхэр, балъкъэртээ къэс зы сэлэйтээ о офицер къытхуээзу. Машинэшхуээм драгуашэрт, щысхыярабгы лъэпкъ ямынэу къытхуэпхъяашэу, дызэрадзээ... Аү щыхыкукээ, а эзман дыдэм ди адхэр, къуэш нэхъяжхэр зауз Иэнатэм лутт, Хэкум и щихъяутиныгын паптцэ лъы ягъажэу, лыгъэшхүэ зэрхээу. Абыхэм ящышу зыкъом ягъэльэгъуат «Совет Союзим и Лыхъуж» цэл лъялпэр къратыну, арщхъэкээ, ди лъэпкъыр «къэралым и епцыжаклуу» къышальытэм, абы ипэкээ зратам иратауэ къянэри, адрейхэм я йэххур орденхэмрэ медалжэмкээ зээфлагъялаэ щытащ.

Гүгүт хамэ Ѣынналъем ушыгсэуну. Язэ ильэсхэм лъэ-пошхъэпо күэд дрихъэллаш: лэжыгтээ дгүүстэртэхм, жэ-уяллыныгтээ гуэр, күэд-мащїэм, зыпылт къалэнхэм жыжъэрэ гъунгыгу дыбгъэдагъэхэртэхкүм. Сэ фламыц Ѣыщыцлах шахтэм сищылэжъащ. Си къалэнхэр ныкусаныгтэншэу зэ-рызгъэзащїэм, жуяллыныгтээ схэлтээ сизэрэлажжээн гу лъа-тащ. Зэман дэкирэ, шахтэм и комсомол зэгухъэнсигтэм и секретару сыхахауэ Ѣытащ. Апхүэдэу къеклуукиаш си лъэп-къэгүу күэдым я йүэхур: нэхъ лэжыгтээ хъэлтээ дыдэхэм пэра-гъэувэу иужькіэ, езыхэм я пщїэмрэ Ѣыхьымрэ къихъауз, унафэцш къалэнхэри дзыжх къызыыхуащлахэр машїэтэхкүм. Аүэ ахэр къышыхъауз нэхъ иужьыуэкиш...

Аүз ахэр къышыхъуар нэхъ иужыгүэкізш...
ПсөүпІекі гугу дехъаш: къытхуагъэфәшар бәракъхэмрэ колхоз хъэмхәм щылә ухуэнгъэхэмрэ. Къызэрдыжалаэмкіе, къэралын и къаләнт ипэ маззәхәм псөүпІекі, шхынкіе дыкъыззегіртәпәшын, арщылекі пішіз зимыләжу къалытла лъәпкүйм хәти ел!еләнт? Карточкәхэмкіе цылиху къес къитхуззәу мазәм къыдатырт гүәдзу грамм 300, фошыгыу кило-грамм зырыз. Іәфілкіе сый жыхуәп!әхэр тлъагъуххәртәкүйм.

граммалырыз, ісірткісін жылдаудағы тұрақтылықтың мөнін анықтауда да көрсетіледі. Көмекшілікке салынған күннен бастап, оның мөнін анықтауда да көрсетіледі. Көмекшілікке салынған күннен бастап, оның мөнін анықтауда да көрсетіледі.

Япэ илъесицым къриубыдэу хамэц्हым я псэр щынсанаш абы нэсахэм я зэхуэдитым, дыздашэм дынэсын папш!э зэптыча гүүэгүанэ кыыхым щытф!эклюэда цыху мини 5-р хэмийту. Дагъэлхууэним пыш!а гугуяхъэр псом хузмыдэу къятахъэлдъаш жыык!эфак!эхэмэр сабийхэмэр.

Күриуыбдэй дигэж гэхээр мин 40-м нэдгээсэжыгаа.
Ди щыналь эдэхэн зыщыдужыжынымкэ дээлэпикьүэгүүшхүэ къытхуэхьаац адигэхэр. Фыр зэи күэдэрыкъым. Къэдгээзэх щэрышчэу пэсэн щэдэдээжэх нэүжж, сийт щыгын күүэш пэлтээхуу къыткүяацаа адигэхэр къыддэгүүшашаа төгэнки щлаххуу юххээхийн. Ар доощэж нэхъяжжэхэм, яхудоутэж нэхъяжжэхэм».

Хъыштэхэм». Къэбэрдэй-Балъкъерым щыпсэүхэр нобэ зыщ дызыхуэлажкар: ди лъэпкъэм я пшцэрэ щыыхрэ мыкгуэду, нэхъыжыфхэм щцэн лъаплэу къытхуагъэна хабзэхэр, бзэхэр зыхъумэн, езыгтэхфлекуэн щцэблэ узыншэ къытштэхъуэнрыц. Дэтхэнэми флыгъуэ ину къильтытэ а лъаплэнгъэхэр Тхъэм къылгъяхуулц!

КЪАРДЭН Маритэ.

- Налышык дэл «Дыгъаф!»
къалэз творчествэмкээ сабийн
академиерди щынальэм
щыццэрүүз еджап!эхэм
ящищ. Іэнат!эм къыхыхээ
буух зехъэк!ещээ куд лэ-
жыгъэм къышыщагъэсбээп
академием ехъул!энгьэф!
хэр и!еу Ѣолажье хъэршым
епха щ!энгьээм Къэбэрдей-
Балъкъэрым зыщегъэужын-
ным хуэгъэпса лабораторээ
хъэлэмэт. Абы флащащ щ!эн-
гьэхэмкээ Урысей Акаде-
мием и академик ц!эрүүз, дин-
ляхжьру еджагъэшхүэ Эннеев
Тимур Магомед и къуэм (1924 -
2019) и ц!эр.

КъызыХЭКИА балъкъэр
лъэпкъым щыщхэм нэмьшцI,
зэрыкъэралу зэрыгушхуз щIэ-
ныгъэлI щыпкъэу щытащ Эн-
евыр. Зи сабийгъуэр Москва-
щыкъла щIалэ цыкълур курит
еджапIэм щыщIеса ильэсхэм
къышыщIэдзауэ дихъэху хуе-
жьаш хъэршым тэухуауэ Циол-
ковскэм иIа гупсысэхэм. ЩIалэ
гурхуэм есэпымкIэ, физикэм-
кIэ, астрономиемкIэ япе къиу-
вэ гупым яхэттэхкым. Тимур
щIэхъуэпсырт а щIэныгъэ хъэ-
лэмэтхэм нэхъ куужу щыгъуазз
зишьину, абыхэм я лъагапIэхэм
нэсыну.

нээснүү.

Хэку зауэшхүэр ди къэралым и текүнэгыг Ѹекээ иуха нэүжь, щ!алэцгэр иужь ихьац и хъуэл-сангэхэм ялъээснүү. Тимур хузэфгэкяаш къэралым и еджаг-пэ нэхъяньхъэхэм ящишу нэхъ-

Хъэрш жыжъэр къэзыгъэIурыщIа

Щэнэгжэхэм я доктор цээр кыхуагъэфэшэн папштэ Энэевым хэхауэ зы лэжыгъэ гуэри ищлакьым. Щэнэгжэхэмкээ Урысей Академилем и Президиумын хэтхэм зэдээрэззыуэ а цэл лялпайр дли лъахэгъум кыыфлашщаабы и Издакъэцшлэхэу япэиэрышц спутникыр хъэршиям утыпшынни төхухауэ щитахэм папштэ. Алхудээ лъытэнгъэ лъялагэр хүэфащэ дыдэт гупсысэ шэшлэа, акылышихуэ зыбгъэдэль щэнэгжэлтэм.

Ди республикэм и щэблэр иrogушхуэ Энеев Тимур хуэдээ цэрыйлээ куэд ди лъахэм кызызрихуам. Зи къэшцэрэшцыжыныгъэр мы махуэхэм зыгъэлтаплэ балкъэр лъэпкыым щыщ еджагъэшхуэм и цээр зезыхъэ лабораторэм гукыыдэжышхуэ ялэу щолажьз, къэхутэнгъэ хъэлэмтэхэр шрагъэлүэк хъэрш щлэнгъээм дихъэх ныбжышилэхэм. Къахрырекл абыхэм Энеевым хуэдээ лъэпкыым, ди республикэм я цэхэр фыкыкэ зыгъэлүн Ишлэгээс.

Плэшыгъуз блэкам и 50 гъэхэм Энеевыр щылэжьащ РАН-м Стекловым и Шарзери-

ЖЫЛАСЭ Маритэ.

